

Samaritanos

de Markowa

Samarytanie

z Markowej

INTRODUCCIÓN A LA EXPOSICIÓN

Estimados Señores,

Los invito a contemplar la exposición "Samaritanos de Markowa", que representa la nobleza y lo bellamente humano de la familia Ulma.

En septiembre de 1939, la Alemania nazi invadió la mayor parte del territorio polaco. Al llevar a cabo el crimen genocida del Holocausto, los ocupantes hitlerianos aprobaron una ley cruel: cualquier intento de ayudar a esconderse a un judío, se castigaba con la muerte. A pesar de ello, Wiktoria y Józef Ulma, quienes vivían en el pueblo de Markowa en Subcarpacia, una región situada en el sureste de Polonia, sacrificaron sus vidas para salvar a Gołda Grünfeld, Lea Didner con su hija y a Saul Goldman con sus cuatro hijos. Los Ulma y sus seis hijos perdieron la vida en nombre de la solidaridad con sus prójimos. Los que rescataban y los rescatados, los que daban refugio y los refugiados, todos murieron juntos a manos de los perseguidores alemanes. Su heroico coraje y determinación, aunque tuvo un final trágico, fortalecieron los vínculos entre las comunidades polaca y judía de Markowa. Hasta finales de la guerra, los polacos de este pueblo ofrecieron refugio a más de veinte judíos.

La presente exposición está dedicada a una familia extraordinaria, no obstante, los Ulma eran una de varias familias heroicas polacas que, durante el Holocausto, corrieron el mayor riesgo para salvar a sus conciudadanos judíos. Todos ellos dieron un maravilloso testimonio de misericordia, dignidad y de un increíble coraje. En los momentos decisivos los valores fundamentales que los guiaron, se reflejaron en un simple gesto de compasión y ayuda constante. La hija de otros samaritanos de Subcarpacia, Szymon y Maria Fołt, de Jankowice, un pequeño pueblo que se encuentra cerca de la ciudad de Jarosław, describió aquellas experiencias más difíciles de su vida con las palabras más sencillas: "Estábamos unidos como una familia. [...] Nos alegrábamos de que estuvieran vivos". Nosotros, los polacos, cumplimos con la obligación de preservar la memoria de nuestros compatriotas que afrontaron el terror de los ocupantes alemanes e hicieron todo lo posible para salvar a aquellas personas a las que perseguían para luego asesinarlas. Los polacos quienes salvaron a los judíos son nuestros héroes nacionales. Cada uno de ellos merece nuestro respeto, especialmente los que por su nobleza pagaron con su propia vida y la de sus seres queridos. En el caso de la familia Ulma, el homenaje que merecen pronto adquirirá también una dimensión religiosa. La fe cristiana refuerza nuestra convicción de que su sacrificio en nombre del amor al prójimo no ha sido en vano y después de su muerte ha sido abundantemente recompensado. A la espera de la ceremonia de septiembre, durante la cual los mártires de Markowa serán declarados beatos por la Iglesia Católica, recordemos una vez más su historia, presentada en esta exposición.

ANDRZEJ DUDA

Presidente de la República de Polonia

WPROWADZENIE DO WYSTAWY

Szanowni Państwo!

Zapraszam do obejrzenia ekspozycji „Samarytanie z Markowej”. Prezentuje ona szlachetność i piękno człowieczeństwa Rodziny Ulmów.

We wrześniu 1939 roku nazistowskie Niemcy podbiły zbrojnie większą część terytorium Polski. Realizując ludobójczą zbrodnię Holocaustu, hitlerowscy okupanci wprowadzili okrutne prawo: za każdą próbę pomocy ukrywającemu się Żydowi groziła kara śmierci. Mimo to Wiktoria i Józef Ulmowie, mieszkańcy wsi Markowa na Podkarpaciu, w południowo-wschodniej Polsce, poświęcili własne życie, aby ratować Gołdę Grünfeld, Leę Didner z córeczką oraz Saula Goldmana z czterema synami. Ulmowie wraz z sześciorgiem własnych dzieci ponieśli śmierć w imię solidarności z bliźnimi. Ratujący i ratowani, ukrywający i ukrywani zginęli razem z rąk niemieckich prześladowców. Ich heroiczna odwaga i determinacja, chociaż przytłoczona tak straszną tragedią, umocniła więzi łączące polską i żydowską społeczność Markowej. Aż do końca wojny Polacy z tej miejscowości dawali schronienie ponad dwadzieścioru Żydom.

Wystawa poświęcona jest rodzinie niezwyklej, ale zarazem jednej z wielu bohaterskich polskich rodzin, które w latach Zagłady podejmowały najwyższe ryzyko dla ratowania żydowskich współobywateli. Wszyscy oni dali wspaniałe świadectwo miłosierdzia, godności i niewiarygodnej wręcz odwagi. W godzinie próby fundamentalne wartości, którymi się kierowali, znajdowały wyraz w podstawowych gestach współczucia i aktywnej pomocy. Córka innych podkarpaccich Samarytan, Szymona i Marii Fołtów ze wsi Jankowice niedaleko miasta Jarosław, te najtrudniejsze w życiu doświadczenia opisywała później najprostszymi słowami: „byliśmy zżyci jak rodzina. [...] Cieszyliśmy się, że oni żyją”.

My, Polacy, wypełniamy obowiązek zachowania pamięci o naszych rodakach, którzy nie ulegli się terroru niemieckich okupantów i czynili wszystko, co było w ich mocy, dla ocalenia mordowanych. Polacy ratujący Żydów są naszymi narodowymi bohaterami. Jesteśmy winni cześć każdemu z nich, a szczególnie tym, którzy za swoją szlachetność zapłacili życiem własnym i swoich bliskich.

Należy w wymiarze świeckim uhonorowanie w przypadku Rodziny Ulmów wkrótce zyska także wymiar religijny. Wiara chrześcijańska umacnia nas bowiem w przekonaniu, że złożona przez nich ofiara w imię miłości bliźniego nie była daremna i została po śmierci obficie nagrodzona. Oczekując na wrześniowe uroczystości, podczas których męczennicy z Markowej zostaną ogłoszeni błogosławionymi Kościoła katolickiego, raz jeszcze przypomnijmy sobie ich historię, przedstawioną w tej ekspozycji.

ANDRZEJ DUDA

Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej

Samaritanos
de Markowa

Samarytanie
z Markowej

LOS ULMA – POLACOS ASESINADOS POR ALEMANES POR AYUDAR A LOS JUDÍOS

El 24 de marzo de 1944, durante la II Guerra Mundial, alemanes asesinaron a la familia polaca de los Ulma junto a los judíos que escondían, pertenecientes a las familias Didner, Grünfeld y Goldman.

Markowa, en donde sucedió la trágica historia, está situada en la parte suroriental de Polonia, cerca de Łańcut y a unos trescientos kilómetros de Varsovia. En el período de entreguerras (1918–1939) el poblado contaba con 4.500 habitantes, 120 de ellos judíos. El movimiento popular ejercía una gran influencia sobre la zona y gracias a él se educó la élite local – agricultores abiertos al mundo y empresarios innovadores, apegados al mismo tiempo a su fe católica y a los mandamientos evangélicos que la condicionan. En ese entorno espiritual fueron educados Wiktoria Niemczak y Józef Ulma, quienes se casaron en el año de 1935 y al poco tiempo tuvieron una numerosa descendencia. Además del cultivo del suelo, Józef se dedicaba a la fotografía, la jardinería, la sericultura, la construcción de aparatos mecánicos, como a la acción social en el movimiento cooperativo Asociación de la Juventud Católica y en el movimiento popular relacionado con la Unión de la Juventud Rural de la República de Polonia “Wici”; Wiktoria por su parte, estaba a cargo de la casa y de sus niños (Stasia, Basia, Władzio, Franio, Antos y Marysia, ayudaba a su marido en los trabajos agrícolas, pero también participó en el teatro del pueblo, poniendo en escena, entre otras, clásicos del drama polaco.

En 1942, los alemanes ocupantes de Polonia mataron a la mayoría de los judíos de Markowa. El 13 de diciembre de 1942 bajo amenaza de muerte, obligaron a algunos habitantes de Markowa a buscar a los judíos que se mantenían ocultos. Al día siguiente, las víctimas cautivas (25 personas) fueron asesinadas por la policía militar alemana. A pesar de estos trágicos hechos – con el pleno conocimiento de que por esta razón se arriesgaba la vida – nueve familias polacas mantenían aún, judíos escondidos en sus casas. Una de esas familias eran los Ulma. En la primavera de 1944 fueron denunciados (seguramente por uno de los policías de “uniforme azul” de Łańcut). El 24 de marzo de 1944 toda la familia polaca (incluyendo a los seis pequeños niños y a Wiktoria que se encontraba en embarazo) junto a los judíos que escondían (Saul Goldman y sus cuatro hijos – Barc, Mequel, Joaquín y Moisés – conocidos en Markowa como los Szall, a dos hijas y la nieta de Chaim Goldman de Markowa – Gołda Grünfeld y Lea Didner con su hija Reszla) fueron asesinados en el sitio por policías militares alemanes. Finalizada la ocupación alemana, en casas campesinas de Markowa sobrevivieron 21 judíos. Los historiadores estiman que los polacos durante la Segunda Guerra Mundial salvaron a decenas de miles de sus conciudadanos judíos. Los ocupantes alemanes castigaban con la muerte cualquier tipo de ayuda a los judíos y asesinaron a alrededor de 1000 polacos que osaron incumplir ese mandato.

En el año de 1995, Wiktoria y Józef Ulma fueron reconocidos como Justos entre las Naciones. En 2003, la Iglesia Católica inició su proceso de beatificación. El 17 de diciembre de 2022 el Papa firmó decreto sobre el martirio de la familia de Józef y Wiktoria Ulma, luego fijó la fecha de su beatificación para el 10 de septiembre de 2023.

ULMOWIE – POLACY ZAMORDOWANI PRZEZ NIEMCÓW ZA POMOC ŻYDOM

24 III 1944 r., podczas II wojny światowej, Niemcy zamordowali polską rodzinę Ulmów razem z ukrywanymi przez nich Żydami z rodzin Didnerów, Grünfeldów i Goldmanów.

Markowa, w której rozegrała się tragiczna historia, położona jest w południowo-wschodniej części Polski, niedaleko Łańcuta, około trzystu kilometrów od Warszawy. W okresie międzywojennym (1918–1939) wieś liczyła 4500 mieszkańców, w tym około 120 Żydów. Duże wpływy na tym terenie miał ruch ludowy, dzięki któremu wykształciła się lokalna elita – rolnicy otwarci na świat i nowoczesnie gospodarujący, a jednocześnie przywiązani do swojej wiary katolickiej i warunkujących ją ewangelicznych przykazań. W takiej duchowej atmosferze zostali wychowani Wiktoria Niemczak i Józef Ulma, którzy pobrali się w 1935 r. i wkrótce doczekali liczego potomstwa. Oprócz uprawy roli Józef zajmował się fotografią, ogrodnictwem, hodowlą jedwabników, konstruowaniem urządzeń mechanicznych, a także działalnością społeczną w ruchu spółdzielczym, Stowarzyszeniu Młodzieży Katolickiej oraz w związanym z ruchem ludowym Związku Młodzieży Wiejskiej RP „Wici”, Wiktoria zaś opiekowała się domem i dziećmi (Stasią, Basią, Władziem, Franusiem, Antosiem i Marysią), wspierała męża w pracach rolniczych, ale brała też udział w wiejskim teatrze wystawiając m. in. klasykę polskiego dramatu.

W 1942 r. okupujący Polskę Niemcy zgładzili większość markowskich Żydów. 13 XII 1942 r. pod groźbą śmierci zmusili niektórych mieszkańców Markowej do poszukiwania ukrywających się Żydów. Następnego dnia pojmane ofiary (25 osób) zamordowała niemiecka żandarmeria. Pomimo tych tragicznych wydarzeń – z pełną świadomością, że grozi za to śmierć – dziewięć polskich rodzin nadal ukrywało u siebie Żydów. Jedną z nich byli Ulmowie. Wiosną 1944 r. zostali zadenuncjowani (zapewne przez granatowego policjanta z Łańcuta). 24 III 1944 r. wszystkich Polaków (w tym sześćcioro małych dzieci i będącą w ciąży Wiktorię) razem z ukrywanymi Żydami (Saulem Goldmanem i jego czterema synami – Baruchem, Mechelem, Joachimem i Mojżeszem, których nazywano w Markowej Szallami, a także dwiema córkami i wnuczką Chaima Goldmana z Markowej – Leą Didner i jej córką Reszlą oraz Gołdą Grünfeld) zamordowali na miejscu niemieccy żandarmi. Do końca okupacji niemieckiej w chłopskich domach w Markowej przeżyło 21 Żydów. Historycy szacują, że Polacy w czasie II wojny światowej uratowali kilkadziesiąt tysięcy swoich żydowskich współobywateli. Niemieccy okupanci zabili za tę pomoc około 1000 Polaków.

W 1995 r. Wiktorię i Józefa Ulmów zaliczono w poczet Sprawiedliwych wśród Narodów Świata. W marcu 2016 r. w Markowej zostało otwarte Muzeum Polaków Ratujących Żydów podczas II wojny światowej im. Rodziny Ulmów. W 2003 r. Kościół katolicki rozpoczął ich proces beatyfikacyjny. 17 grudnia 2022 r. papież zatwierdził dekret o męczeństwie rodziny Józefa i Wiktorii Ulmów, a następnie wyznaczył datę beatyfikacji na 10 września 2023 r.

Samaritanos
de Markowa

Samarytanie
z Markowej

1 Casa de Wiktoria y Józef Ulma construida en los años 30 del siglo XX
Dom Wiktorii i Józefa Ulmów wybudowany w latach 30. XX w.

2 Józef (primero a la derecha) con sus padres y hermanos
Józef (pierwszy z prawej) z rodzicami i braćmi

3 Los padres de Józef – Marcin y Franciszka Ulma con su hija Maria y sus hijos Antoni y Władysław
Rodzice Józefa – Marcin i Franciszka Ulmowie z córką Marią i synami Antonim i Władysławem

4 Wiktoria con sus hijos, familiares y vecinos en su jardín
Wiktorii z dziećmi oraz z krewnymi i sąsiadami w swoim ogrodzie

Samaritanos
de Markowa

Samarytanie
z Markowej

MATRIMONIO
MAŁŻEŃSTWO

1 Wiktoria y Józef recién casados frente a la casa familiar
Wiktoria i Józef jako młodzi małżonkowie przed domem rodzinnym

2 La boda de Wiktoria y Józef el 7 de julio de 1935.
Wesele Wiktorii i Józefa w dniu 7 VII 1935 r.

3 Wiktoria lavando platos
Wiktoria myjąca naczynia

4 Józef acarreado agua
Józef niosący wodę w nosidłach

5 Józef con Wiktoria encinta
Józef z Wiktorią w stanie błogosławionym

Samaritanos
de Markowa

Samarytanie
z Markowej

LOS NIÑOS DZIECI

1 Władzio, Stasia, Basia y Franuś en el jardín
Władzio, Stasia, Basia i Franuś w ogrodzie

2 Wiktoria con los niños: Władzio, Stasia con Marysia en los brazos, Franuś (en el cordero),
Basia y Antoś
Wiktoria z dziećmi: Władzio, Stasia z Marysią na rękach, Franuś (na baranku), Basia i Antoś

3 Marysia jugando
Bawiąca się Marysia

4 Stasia aprendiendo a escribir
Stasia ucząca się pisać

5 Wiktoria ayudando a los niños a hacer las tareas
Wiktoria pomagająca dzieciom w odrabianiu lekcji

Samaritanos
de Markowa

Samarytanie
z Markowej

ADMINISTRACIÓN DE LA GRANJA

OPIEKA NAD GOSPODARSTWEM

- 1 Carta de Józef Ulma a la Cámara Agraria de Lviv solicitando ayuda para sus cultivos de gusano de seda
Pismo Józefa Ulmy do Lwowskiej Izby Rolniczej z prośbą o pomoc w hodowli jedwabników
- 2 Suscripción a la "Revista de Jardinería"
Prenumerata „Przeglądu Ogrodniczego”
- 3 Diploma de la Sociedad Distrital Agrícola otorgado a Józef Ulma “Por su ejemplar actividad de sericultura”
Dyplom Okręgowego Towarzystwa Rolniczego dla Józefa Ulmy „Za wzorową hodowlę jedwabników”
- 4 Carta de Józef a sus padres escrita durante su tiempo de estudios en la escuela agraria de Pilzno
List Józefa do rodziców napisany w okresie nauki w szkole rolniczej w Pilźnie
- 5 Diploma de la Sociedad Distrital Agrícola otorgado a Józef Ulma “Por las ingeniosas colmenas y herramientas apícolas producidas por el mismo”
Dyplom Okręgowego Towarzystwa Rolniczego dla Józefa Ulmy „Za pomysłowe ule i narzędzia pszczelarskie własnej produkcji”

Samaritanos
de Markowa

Samarytanie
z Markowej

TRABAJO EN ACTIVIDADES AGRÍCOLAS Y EN EL JARDÍN

PRACA NA ROLI I W OGRODZIE

1 Cosecha en el terreno de los Ulma (segadores)
Żniwa na polu Ulmów (kosiarze)

2 Józef trabajando en el jardín
Józef pracujący w ogrodzie

3 Wiktoria escardando tomates
Wiktoria plewiąca pomidory

4 Siembra de papa
Sadzenie ziemniaków

5 Józef en su apiario
Józef w swojej pasiece

Samaritanos
de Markowa

Samarytanie
z Markowej

VIDA ESPIRITUAL ŻYCIE DUCHOWE

- 1 Imagen de Cristo crucificado con una anotación sobre la membresía de Józef Ulma en la Unión Misal de la Diócesis de Przemyska
Wizerunek Chrystusa Ukrzyżowanego z informacją o członkostwie Józefa Ulmy w Związku Mszalnym Diecezji Przemyskiej
- 2 Biblia perteneciente a Wiktoria y Józef
Pismo Święte należące do Wiktorii i Józefa
- 3 Iglesia Parroquial de Santa Dorota en Markowa
Kościół parafialny pw. św. Doroty w Markowej
- 4 Fragmentos subrayados de la Sagrada Escritura que hablan del amor y la misericordia con las otras personas (probablemente subrayados por Józef o Wiktoria)
Zaznaczone fragmenty Pisma Świętego mówiące o miłości i miłosierdziu wobec innych ludzi (podkreślone prawdopodobnie przez Józefa lub Wiktorię)

Samaritanos de Markowa

Samarytanie
z Markowej

ACTIVIDAD SOCIAL Y ARTÍSTICA

DZIAŁALNOŚĆ SPOŁECZNA I ARTYSTYCZNA

1 Józef junto a sus compañeros de trabajo de la Cooperativa Lechera
Józef wśród swoich współpracowników ze Spółdzielni Mleczarskiej

2 Documento de identificación de Józef como miembro de la Cooperativa de Salud de Markowa
Legitymacja Józefa jako członka Spółdzielni Zdrowia w Markowej

3 Actores frente a la Casa del Pueblo; Wiktoria Niemczak es la séptima desde la izquierda
Aktorzy przed Domem Ludowym; siódma z lewej Wiktoria Niemczak

4 Grupo de teatro de la Unión de la Juventud Rural de la República de Polonia de Markowa - ZMW RP "Wici" antes del espectáculo "Kościuszko en Raclawice"
Zespół teatralny ZMW RP „Wici” z Markowej przed spektaklem „Kościuszko pod Raclawicami”

5 Después del estreno del espectáculo "Kordian y el patán" que se llevó a cabo en Markowa con la presencia de su autor, León Kruczkowski.
Zespół teatralny ZMW RP „Wici” z Markowej przed spektaklem „Kościuszko pod Raclawicami”

Samaritanos

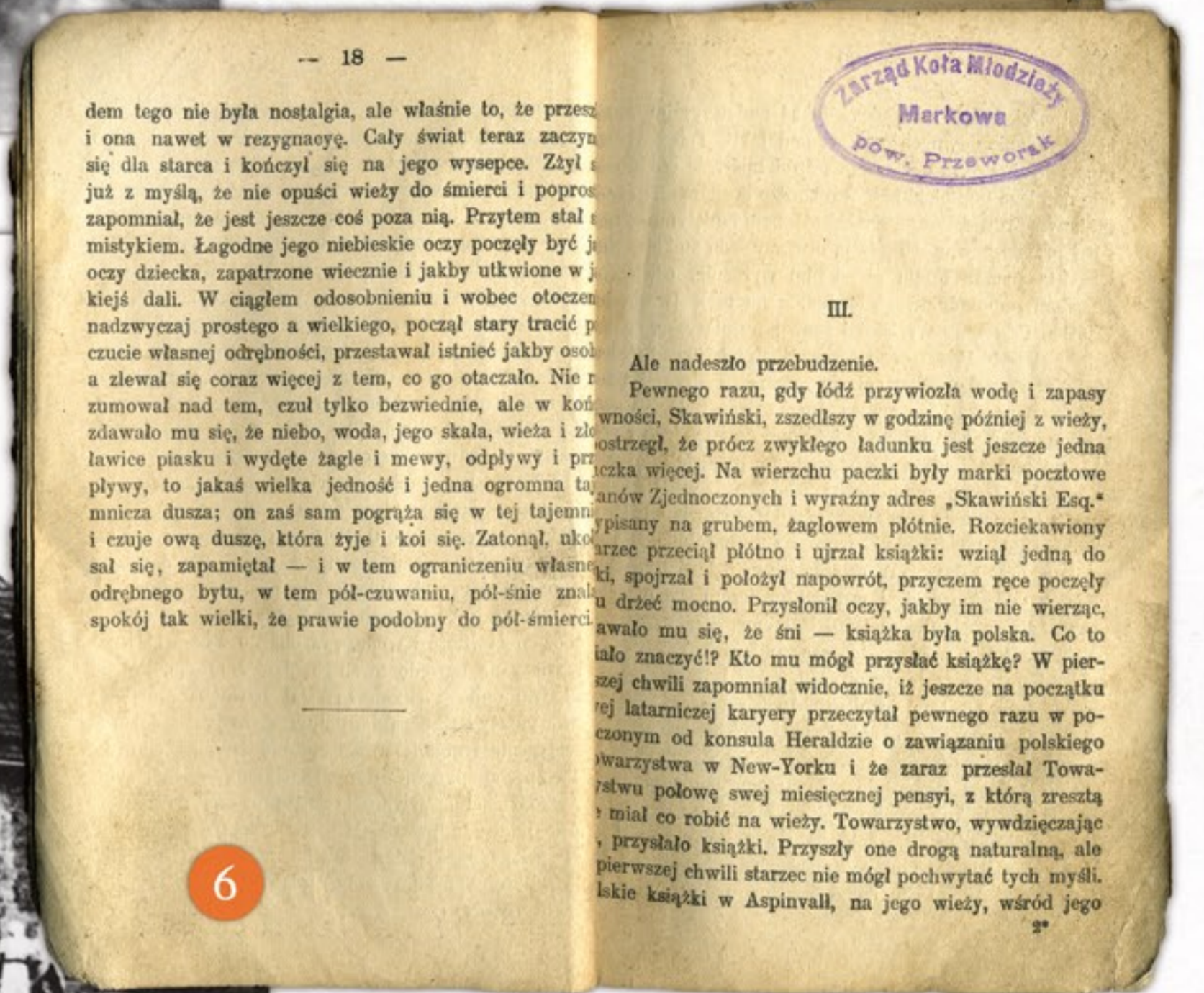
de Markowa

Samarytanie

z Markowej

ACTIVIDAD POLÍTICA

DZIAŁALNOŚĆ POLITYCZNA

1 Reunión de la juventud rural junto al fuego; el segundo desde la derecha es Ignacy Solarz, fundador de la primera Cooperativa de Salud en Polonia, establecida en Markowa en 1935

Ognisko młodzieży wiejskiej; drugi z prawej Ignacy Solarz, założyciel pierwszej w Polsce Spółdzielni Zdrowia, powstałej w Markowej w 1935 r.

2 Józef Ulma (segundo desde la izquierda en la fila superior) con los activistas locales del Partido Popular

Józef Ulma (drugi z lewej w górnym rzędzie) z miejscowymi działaczami Stronnictwa Ludowego

3 Ex primer ministro Wincenty Witos durante la apertura oficial en 1931, de la Casa del Pueblo en Markowa

Były premier Wincenty Witos podczas oficjalnego otwarcia w 1931 r. Domu Ludowego w Markowej

4 Marcha de los aldeanos durante la Fiesta del Pueblo en 1933
Przemarsz mieszkańców wsi podczas Święta Ludowego w 1933 r.

5 Universidad Popular de Gać (en el municipio de Markowa) de la cual fue aprendiz Wiktoria

Uniwersytet Ludowy w Gaci (w gminie Markowa), którego kursantką była Wiktoria

6 Libro de la colección del círculo de la Unión de la Juventud Rural de la República de Polonia de Markowa - ZMW RP "Wici" del que Józef fue bibliotecario

Książka ze zbiorów koła Związku Młodzieży Wiejskiej RP „Wici” w Markowej, którego Józef był bibliotekarzem

Samaritanos

de Markowa

Samarytanie

z Markowej

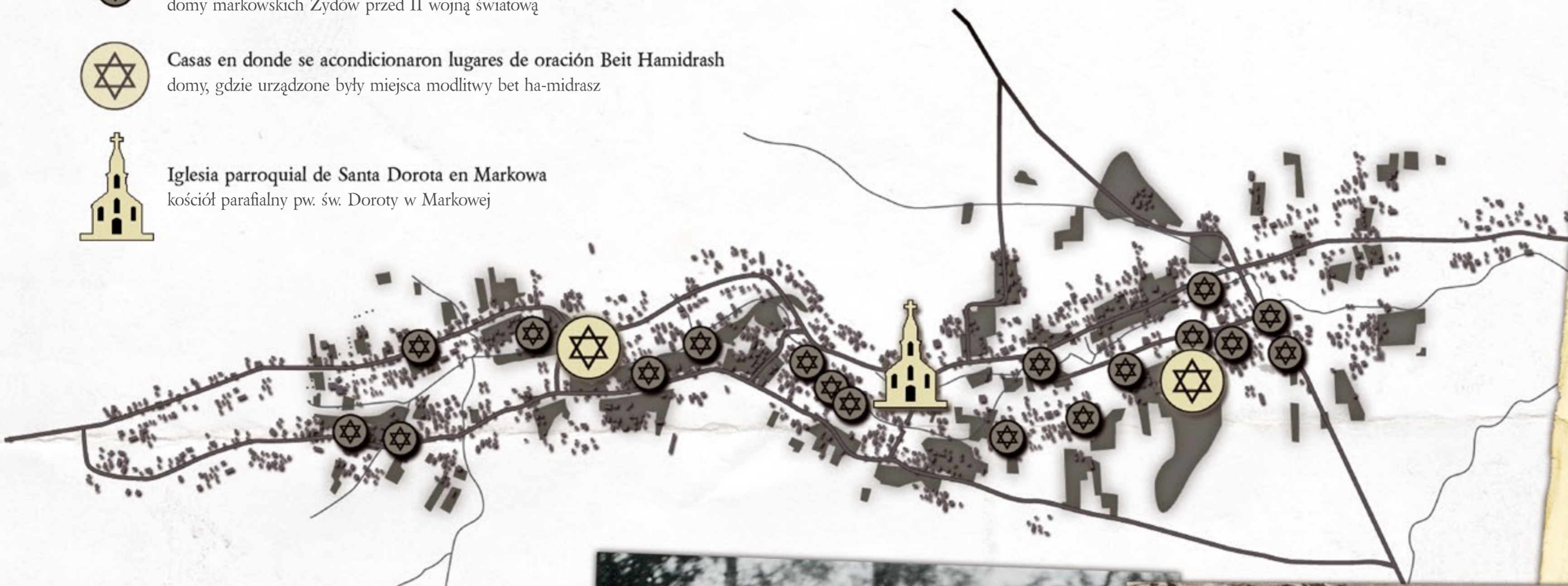
LOS JUDÍOS DE MARKOWA

MARKOWSCY ŻYDZI

 Casas pertenecientes a judíos de Markowa antes de la II Guerra Mundial
domy markowskich Żydów przed II wojną światową

 Casas en donde se acondicionaron lugares de oración Beit Hamidrash
domy, gdzie urządzone były miejsca modlitwy bet ha-midrasz

 Iglesia parroquial de Santa Dorota en Markowa
kościół parafialny pw. św. Doroty w Markowej

1 Szymon Szyja – judío de Markowa procedente de Kańczuga
Szymon Szyja – markowski Żyd pochodzący z Kańczugi

2 Judío pastoreando una cabra
Żyd pasący kozę

3 Niños judíos de Markowa con su maestro
Dzieci żydowskie z Markowej ze swoim nauczycielem

4 Jóvenes judíos de Markowa (aproximadamente en el año 1940)
Młodzież żydowska z Markowej (około 1940 r.)

5 Posada judía en Markowa
Żydowska karczma w Markowej

Samaritanos
de Markowa

Samarytanie
z Markowej

OCUPACIÓN ALEMANA. "POR AYUDAR A UN JUDÍO – ¡LA MUERTE!"

OKUPACJA NIEMIECKA. „ZA POMOC ŻYDOWI – ŚMIERĆ!”

OBWIESZCZENIE

Za zbrodnie wykroczenia przeciwko §§ 1 i 2 Rozporządzenia o zwalczaniu napadów na dzieło niemieckiej odbudowy w Generalnym Gubernatorstwie z dnia 2. 10. 1943 (Dziennik Rozporządzeń Gen. Gub. Nr. 8243) zostali przez Sąd doraźny Dowódcy Policji Bezpieczeństwa i SD w Okręgu Krakowskim skazani na karę śmierci:

1. Kuzniec Piotr, bez zawodu, z Zagłębia za udział w napadach bandyckich	6. Dyl Ludwik, stolarz, z Polów-Antoniów za udział w napadach bandyckich
2. Aksionow Michał, bez zawodu, z Sileszy za udział w napadach bandyckich	7. Pałka Ryszard, robotnik tartaczny, z Zarzecz za napad na pocztę w miejscowości Zarzecz
3. Włucha Bronisław, robotnik, z Chłopic za udział w napadach bandyckich	8. Majkut Antoni, robotnik, z Grodziska-Górnego za udział w napadach bandyckich
4. Brudek Franciszek, robotnik, z Chłopic za udział w napadach bandyckich	9. Kiper Leon, handlarz, z Jarosławia za pomoc w dostawie żywności przez szlakiem zaborczych cmentarzy
5. Kowalczyk Bronisław, cieśla, z Antoniewa za udział w napadach bandyckich	10. Hanula Michał, spawacz, z Szewca za udzielenie pomocy w napadach bandyckich

Na osobach pod Nr. 1-2 wyrok został już wykonany. Pozostali zasądzeni są przewidziani do utaskawienia.

Gdyby jednak w następnych 3 miesiącach nastąpiły napady na Niemców, obywateli z Rzeszą Niemiecką sprzymierzonych albo też nieniemców, którzy współpracują przy odbudowie Generalnego Gubernatorstwa, to zostanie za każdy napad na jedną z tych osób przynajmniej 10 wyżej wymienionych osób doraźnie rozstrzelanych a to za czyny komunistycznych elementów, przynależni do organizacji komunistycznej i za czyny innych grup nielegalnych, do tych kół przynależne osoby. Za zamachy względnie gwałty na urzędzenia, które służą niemieckiej odbudowie Gen. Gubernatorstwa, zostanie z wyżej wymienionych tylko rozstrzelanych, jak to odpowiada ciężkości wypadku.

Dlatego leży w interesie nieniemieckiej ludności przez odpowiednią współpracę przy uniemożliwieniu aktów gwałtu oraz przez ściganie sprawców, umożliwić przewidzianym do utaskawienia skorzystanie z aktu łaski.

Kraków, dnia 23. 2. 1944

Der SS- und Polizeiführer
im Distrikt Krakau

GENERALGOVERNEMENT
DISTRIKT KRAKAU
DER KREISHAUPTMANN
IN JAROSLAU

OBWIESZCZENIE

Poniżej podaję dostownie brzmienie 3-go rozporządzenia o ograniczeniach pobytu w Gen. Gubernatorstwie z dn. 15. października 1941 (Dz. Rozp. GG. Nr. 99 s. 595) do wiadomości.
Na podstawie § 5 ust. 1 Dekretu Führer'a z dnia 12 października 1939 r. (Dz. U. Rzeszy Niem. I str. 2077) rozporządzam:

Artykuł 1.

W rozporządzeniu o ograniczeniach pobytu w Generalnym Gubernatorstwie z dnia 13 września 1940 (Dz. Rozp. GG. I str. 288) ze zmianami drugiego rozporządzenia o ograniczeniach pobytu w Generalnym Gubernatorstwie z dnia 29 kwietnia 1941 r. (Dz. Rozp. GG. str. 274) wstawia się po § 4 a następujący § 4 b:

§ 4 b

- 1) Żydzi, którzy bez upoważnienia opuszczają wyznaczoną im dzielnicę, podlegają karze śmierci. Tej samej karze podlegają osoby, które takim żydom świadomie dają kryjówkę.
- 2) Podżegacze i pomocnicy podlegają tej samej karze jak sprawca, czyn usiłowany karany będzie jak czyn dokonany. W cięższych wypadkach można orzec ciężkie więzienie lub więzienie.
- 3) Zawyrokanie następuje przez Sądy Specjalne.

Artykuł 2.

Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Warszawa, dnia 15 października 1941.

Generalny Gubernator
FRANK

1. Aviso con la lista de condenados a la pena de muerte por infringir el régimen de ocupación alemán, incluyendo la ayuda prestada a los judíos (colección del Museo de Przeworsk)

Obwieszczenie z listą skazanych na karę śmierci za łamanie niemieckiego prawa okupacyjnego, w tym za pomoc Żydom (zbiory Muzeum w Przeworsku)

2. Aviso, que los alemanes ponían también en los alrededores de Markowa, amenazando con la pena de muerte a los judíos que abandonarían el gueto, como a los polacos que dieran refugio a los fugados (colección del Museo Kamienica Orsettich en Jarosław)

Obwieszczenie, które Niemcy umieszczali także w okolicach Markowej, grożące karą śmierci Żydom opuszczającym getto, a także Polakom, którzy uciekinierom udzieliliby schronienia (zbiory Muzeum Kamienica Orsettich w Jarosławiu)

3. Familia Kowalski de Ciepeliów – una de las muchas familias polacas asesinadas por los alemanes por ayudar a los judíos (colección de la familia Kowalski). Se estima que por ayudar a la población judía, los alemanes asesinaron a cerca de mil polacos. De estos, más de doscientos vivían en la región del actual voivodato de Subcarpacia

Rodzina Kowalskich z Ciepeliowa – jedna z wielu polskich rodzin zamordowanych przez Niemców za pomoc Żydom (zbiory rodziny Kowalskich). Szacuje się, że za pomoc ludności żydowskiej Niemcy zamordowali około tysiąca Polaków. Wśród nich ponad dwustu mieszkało na terenie dzisiejszego województwa podkarpackiego

4. Aviso alemán en el que las fuerzas ocupantes fijan un premio de 100 kg de centeno por entregar a los judíos que se escondían o a los polacos que los ayudaban (colección del Instituto de la Memoria Nacional)

Niemieckie obwieszczenie, w którym władze okupacyjne ustanawiają nagrodę w postaci 100 kg żyta za wydanie ukrywających się Żydów lub pomagających im Polaków (zbiory Instytutu Pamięci Narodowej)

BEKANNTMACHUNG

OBWIESZCZENIE

In der letzten Zeit ist festgestellt worden, dass sich im Kreise sjec auch heute noch fremde Juden heruntreiben. Dadurch wird die Völkung des Kreises der Gefahr einer stärkeren Fleckfleber-Verbreitung ausgesetzt. An der Beseitigung dieser Gefahr muss die gesamte Völkung mitarbeiten. Ich habe mich entschlossen, denjenigen Kreisbewohnern, die sich besonders erfolgreich an dieser Abwehr-Aktion beteiligen, eine Belohnung auszusetzen.

Zu diesem Zweck gebe ich folgendes bekannt:

- 1) Derjenige, welcher den zuständigen Polizeiorganen einen unerlaubt im Kreise umherziehenden Juden so namhaft macht, dass er auf Grund der Anzeige bestraft werden kann, erhält von dem Kreishauptmann kostenlos 1 m. Brotgetreide.
- 2) Die gleiche Belohnung wird zugesagt, wenn statt des Juden derjenigen amhaft gemacht wird, der einem Juden Unterkunft oder Verpflegung gewährt.

Grojec, den 19. Dezember 1941.

Der Kreishauptmann

W ostatnich czasach stwierdzono niejednokrotnie, że jeszcze dziś walczą się po powiecie grojeckim obcy Żydzi. Przez to wystawia się ludność powiatu na niebezpieczeństwo dalszego rozszerzenia tyfusu plamistego. Dla usunięcia tego niebezpieczeństwa musi współdziałać cała ludność. Postanowiłem naznaczyć nagrody dla tych mieszkańców powiatu, którzy w tej walce wezmą czynny udział i odznaczą się szczególnie dobrymi wynikami.

W tym celu podaję do publicznej wiadomości, że:

- 1) Każdy, kto poda właściwemu organowi policji żyda, który bez zezwolenia wala się po powiecie i to tak, by władza na skutek doniesienia mogła go ukarać otrzyma darmo od Kreishauptmanna 1 m. żyta,
- 2) taką samą nagrodę naznacza się i w tym wypadku, gdy zamiast nazwisk włączących się Żydów poda się tych, którzy żydom udzielają gościnny, lub doją pożywienia.

Grojec, dn. 19 grudnia 1941 r.

Kreishauptmann

Samaritanos
de Markowa

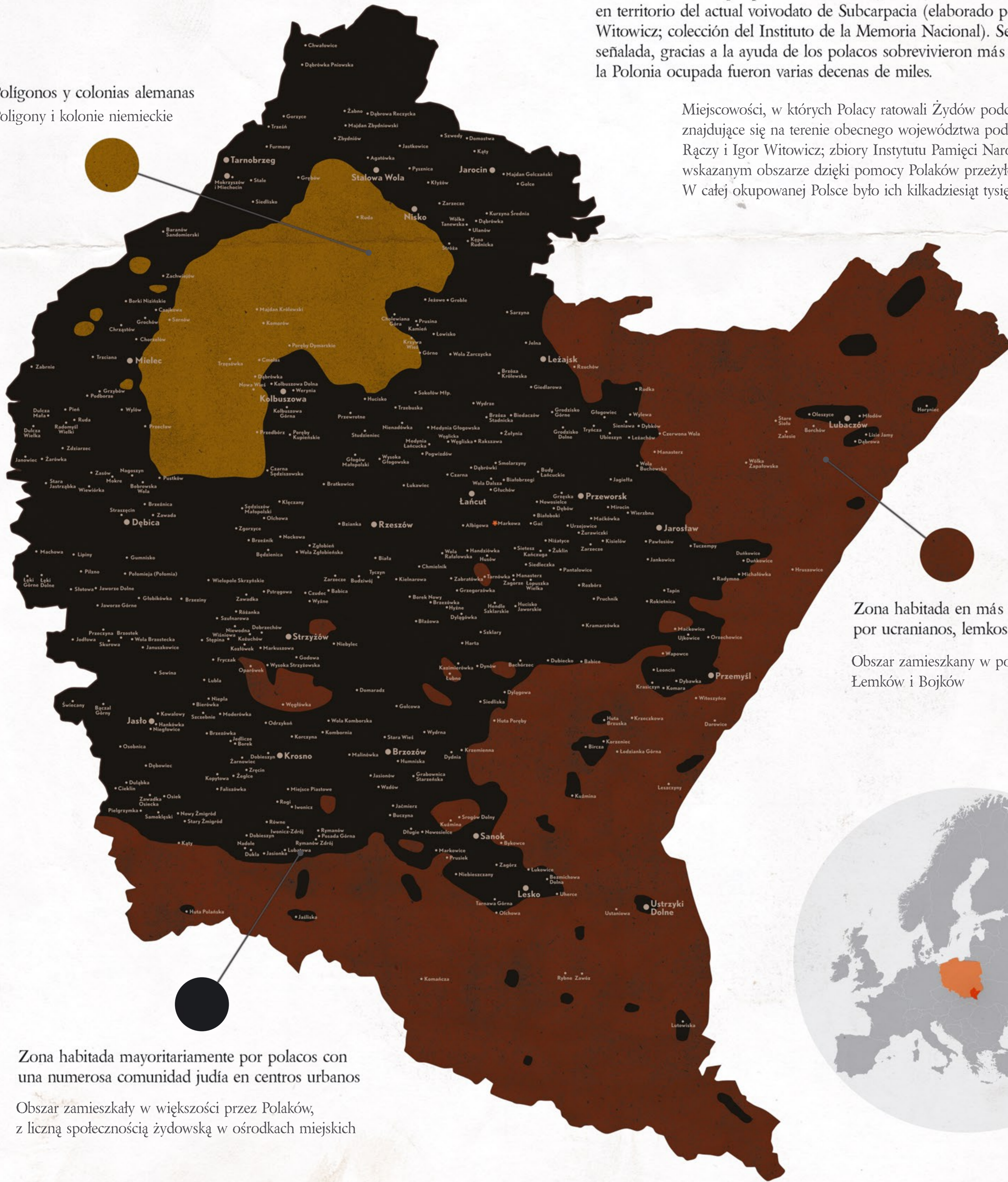
Samarytanie
z Markowej

POLACOS QUE SALVARON A JUDÍOS EN LA REGIÓN DEL ACTUAL VOIVODATO DE SUBCARPACIA
POLACY RATUJĄCY ŻYDÓW NA TERENIE OBECNEGO WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO

Poblaciones en las que polacos salvaron a judíos durante la ocupación alemana, situadas en territorio del actual voivodato de Subcarpacia (elaborado por Elżbieta Rączy e Igor Witowicz; colección del Instituto de la Memoria Nacional). Se calcula que en la zona señalada, gracias a la ayuda de los polacos sobrevivieron más de 2900 judíos. En toda la Polonia ocupada fueron varias decenas de miles.

Miejscowości, w których Polacy ratowali Żydów podczas okupacji niemieckiej, znajdujące się na terenie obecnego województwa podkarpackiego (oprac. Elżbieta Rączy i Igor Witowicz; zbiory Instytutu Pamięi Narodowej). Szacuje się, że na wskazanym obszarze dzięki pomocy Polaków przeżyło ponad 2900 Żydów. W całej okupowanej Polsce było ich kilkadziesiąt tysięcy.

Polígonos y colonias alemanas
 Poligony i kolonie niemieckie

Zona habitada en más de la mitad de su superficie por ucranianos, lemkos y bojkos

Obszar zamieszkały w ponad połowie przez Ukraińców, Łemków i Bojków

Zona habitada mayoritariamente por polacos con una numerosa comunidad judía en centros urbanos

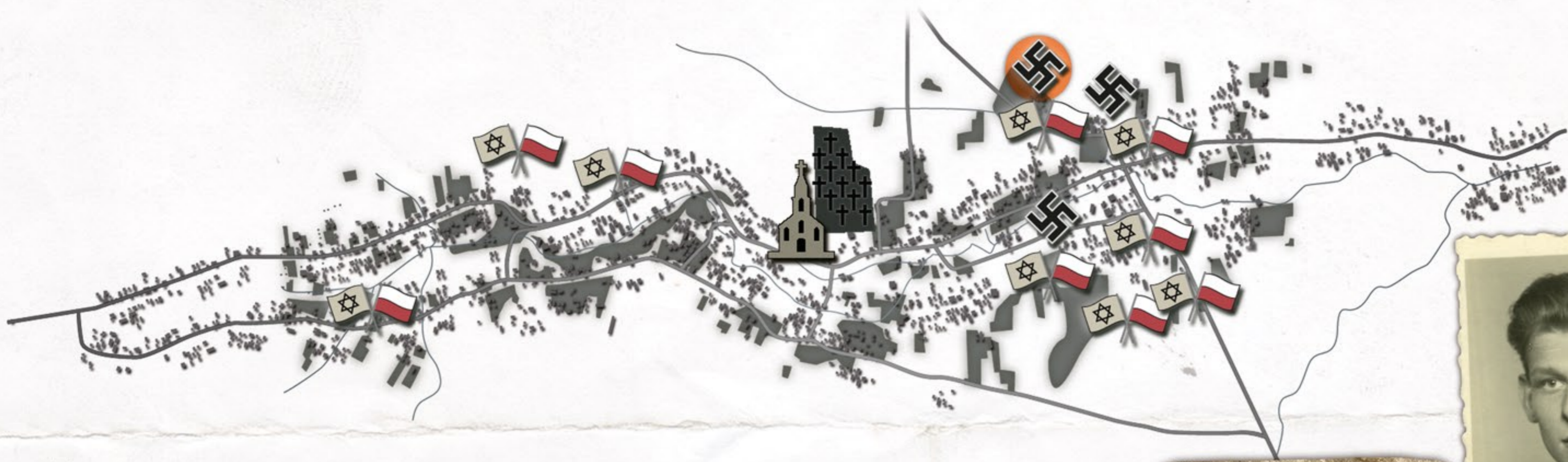
Obszar zamieszkały w większości przez Polaków, z liczną społecznością żydowską w ośrodkach miejskich

Samaritanos
de Markowa

Samarytanie
z Markowej

FAMILIAS DE MARKOWA QUE SALVARON A JUDÍOS

RODZINY Z MARKOWEJ RATUJĄCE ŻYDÓW

Lugares en donde los habitantes de Markowa ocultaban judíos
miejsc, w których mieszkańcy Markowej ukrywali Żydów

Lugar en donde el 24 de marzo de 1944, los alemanes asesinaron a los miembros de las familias Ulma, Didner, Grünfeld y Goldman
miejsce, w którym 24 III 1944 r. Niemcy zamordowali członków rodzin Ulmów, Didnerów, Grünfeldów i Goldmanów

Lugares en donde en 1942, los alemanes asesinaron a 41 judíos de Markowa y sus alrededores
miejsc, w których w 1942 r. Niemcy zamordowali 41 Żydów z Markowej i jej okolic

Cementerio parroquial de Markowa
cmentarz parafialny w Markowej

Iglesia Parroquial de Santa Dorota en Markowa
kościół parafialny pw. św. Doroty w Markowej

◀ Jan y Weronika Przybylak con sus hijos Zofia y Bronisław ocultaron en su casa a cuatro judíos: Jakub Einhorn, quien después de la guerra se fue para Szczecin, y a una familia judía de tres personas – los esposos Szmul y Sianga con su hija Pesa de quienes se desconoce su suerte. Después de la guerra los Przybylak sostuvieron contacto con Einhorn. ✿ En la fotografía Jan Przybylak (a la izquierda) y Jakub Einhorn

◀ Jan i Weronika Przybylakowie z dziećmi Zofią i Bronisławem ukrywali u siebie czworo Żydów: Jakuba Einhorna, który po wojnie wyjechał do Szczecina, a ponadto trzypersonową rodzinę żydowską – małżeństwo Szmula i Siangę z córką Pesą, których losy są nieznanne. Po wojnie Przybylakowie utrzymywali kontakt z Einhornem. ✿ Na zdjęciu Jan Przybylak (z lewej) i Jakub Einhorn

▶ Józef y Julia Bar con su hija Janina escondieron en su casa a cinco judíos: Jakub, Ita, Josek, Gienia y Mania Riesenbach, quienes después de la guerra viajaron inicialmente a Austria y después a Canadá

▶ Józef i Julia Barowie z córką Janiną ukrywali u siebie pięcioro Żydów: Jakuba, Itę, Joska, Gienię i Manię Riesenbachów, którzy po wojnie wyjechali najpierw do Austrii, a następnie do Kanady

▶ Michał y Maria Bar con sus hijos Stefania, Janina, Weronika, Antonina y Antoni ocultaron en su casa a tres judíos: Chaim, Różia y Pesia Lorbenfeld. Después de la guerra los Lorbenfeld probablemente viajaron a los Estados Unidos

▶ Michał i Maria Barowie z dziećmi Stefanią, Janiną, Weroniką, Antoniną i Antonim ukrywali u siebie troje Żydów: Chaima, Różię i Pesię Lorbenfeldów. Po wojnie Lorbenfeldowie wyjechali prawdopodobnie do Stanów Zjednoczonych

Samaritanos

de Markowa

Samarytanie

z Markowej

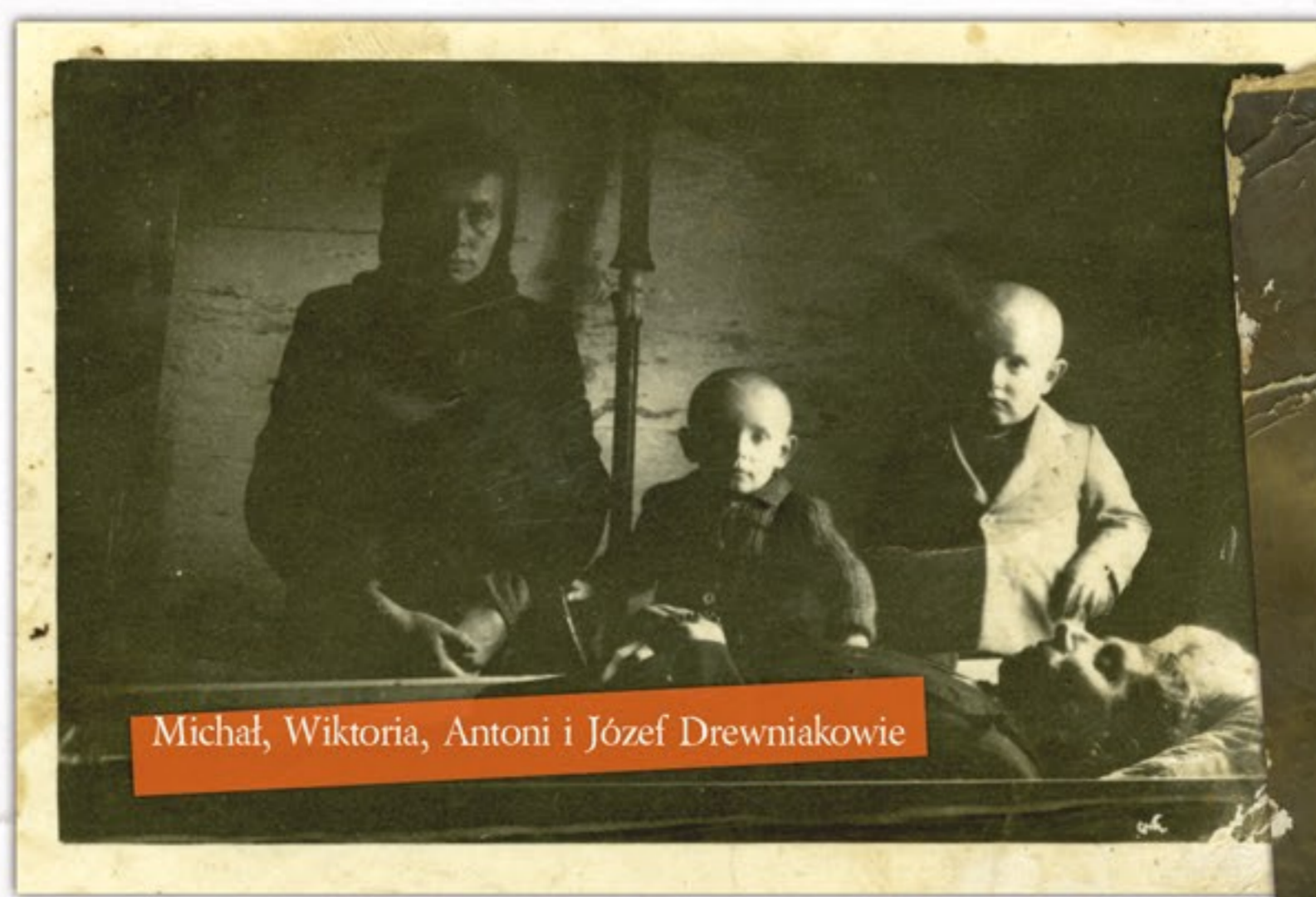
FAMILIAS DE MARKOWA QUE SALVARON A JUDÍOS

RODZINY Z MARKOWEJ RATUJĄCE ŻYDÓW

▲ Michał y Katarzyna Cwynarów con su nieto Jan escondieron en su casa a un judío que usaba el nombre Władysław, quien después de la guerra vivió en Rzeszów y luego salió de Polonia

▲ Michał i Katarzyna Cwynarowie z wnukiem Janem ukrywali u siebie Żyda używającego imienia Władysław, który po wojnie zamieszkał w Rzeszowie, a następnie wyjechał z Polski

▲ Michał y Wiktoria Drewniak con sus hijos Antoni y Józef ocultaron en su casa a Jakub Einhorn quien después de la guerra se fue para Szczecin

▲ Michał i Wiktoria Drewniakowie z synami Antonim i Józefem ukrywali u siebie Jakuba Einhorna, który po wojnie wyjechał do Szczecina

▲ Katarzyna Bar con su hijo Franciszek, su hija Stefania y su nieta Helena ocultaron en su casa a Jakub Einhorn, quien después de la guerra se fue para Szczecin

▲ Katarzyna Bar z synem Franciszkiem, córką Stefanią i wnuczką Heleną ukrywali u siebie Jakuba Einhorna, który po wojnie wyjechał do Szczecina

◀ Antoni y Dorota Szylar con sus hijos Zofia, Helena, Eugeniusz, Franciszek y Janina ocultaron en su casa a siete judíos: Miriam, Moniek, Abraham, Reška, Aron, Shirley y Leon Weltz. Después de la guerra los Weltz viajaron a Nueva York. Las familias trataban de estar en contacto entre ellas. ✨ En la fotografía Helena Kielar de soltera Szylar (primera a la derecha) durante su visita a los Weltz en Nueva York

◀ Antoni i Dorota Szylarowie z dziećmi Zofią, Heleną, Eugeniuszem, Franciszkiem i Janiną ukrywali u siebie siedmioro Żydów: Miriam, Mońka, Abrahama, Reškę, Arona, Shirley i Leona Weltzów. Po wojnie Weltzowie wyjechali do Nowego Jorku. Rodziny starały się utrzymywać ze sobą kontakt. ✨ Na zdjęciu Helena Kielar z domu Szylar (pierwsza z prawej) podczas wizyty u Weltzów w Nowym Jorku

Helena y Jan Cwynar con sus hijas Mariay Czesława ocultaron en su casa a Abraham Segal, quien después de la guerra viajó a Israel. ✨ En la fotografía Abraham Segal con su esposa Hana y Czesława Lonc de soltera Cwynar con su familia

Helena i Jan Cwynarowie z córkami Marią i Czesławą ukrywali u siebie Abrahama Segala, który po wojnie wyjechał do Izraela. ✨ Na zdjęciu Abraham Segal z żoną Haną oraz Czesławą Lonc z domu Cwynar ze swoją rodziną

Samaritanos

de Markowa

Samarytanie

z Markowej

LA AYUDA Y EL SACRIFICIO DE LOS ULMA

POMOC I OFIARA ULMÓW

Nrus positionis	Anno 1944		Nomen, cognomen et conditio mortui	Religio		Sexus		Dies Vitae	Morbus et Qualitas Mortis
	Mensis & Dies	Numerus domus		Catholica	Aut alia	Mascul.	Femin.		
17	24/3	246	Victoria Ulma nata Niemczak, uxor Josephi Ulma, filia Joannis Niemczak et Franciscac Koma, resobica	1	.	.	1	32 ann. 10/12 1912	śmierć tragiczna
18	24/3	246	Stanislava Ulma filia Josephi et Victoriae Niemczak (arobu.)	1	.	.	1	8 ann. 18/7 1936	śmierć tragiczna
19	24/3	246	Barbara Hedwigis (bin.) Ulma filia Josephi et Victoriae Niemczak (arobu.)	1	.	.	1	4 ann. 6/10 1937	śmierć tragiczna
20	24/3	246	Vladislaus Ulma filius Josephi et Victoriae Niemczak (arobu.)	1	.	.	1	6 ann. 5/12 1938	śmierć tragiczna
21	24/3	246	Franciscus Ulma filius Josephi et Victoriae Niemczak (arobu.)	1	.	.	1	4 ann. 3/4 1940	śmierć tragiczna
22	24/3	246	Antoniinus Ulma filius Josephi et Victo- riae Niemczak (arobu.)	1	.	.	1	3 ann. 6/6 1941	śmierć tragiczna
23	24/3	246	Maria Ulma filia Josephi et Victo- riae Niemczak (arobu.)	1	.	.	1	2 ann. 16/9 1942	śmierć tragiczna
16	24/3	246	Josephus Ulma arobinik, maritus Victo- riae Niemczak, filius Martini et Franciscac Klux,	1	.	.	1	44 ann. 2/3 1900	śmierć tragiczna

- 1 Anotación en el libro parroquial de los difuntos sobre la trágica muerte de la familia Ulma
Zapis w parafialnej księdze zmarłych o tragicznej śmierci rodziny Ulmów
- 2 Saul Goldman de Łańcut (tercero desde la derecha). Durante la ocupación alemana junto a cuatro de sus hijos fue ocultado por la familia Ulma
Saul Goldman z Łańcuta (trzeci z prawej). Podczas okupacji niemieckiej razem z czterema synami był ukrywany przez rodzinę Ulmów
- 3 Los cuatro hijos de Saul Goldman ocultados por la familia Ulma
Ukrywani przez rodzinę Ulmów czterej synowie Saula Goldmana
- 4 Fotografía de unas mujeres judías de Markowa. Foto tomada por Józef Ulma cerca del año 1940. El 24 de marzo de 1944 cayeron sobre ellas unas gotas de sangre de otras víctimas de un nuevo crimen alemán
Zdjęcie markowskich Żydówek. Zdjęcie wykonał Józef Ulma około 1940 r. W dniu 24 III 1944 r. padły na nie krople krwi ofiar kolejnej niemieckiej zbrodni

Samaritanos

de Markowa

Samarytanie

z Markowej

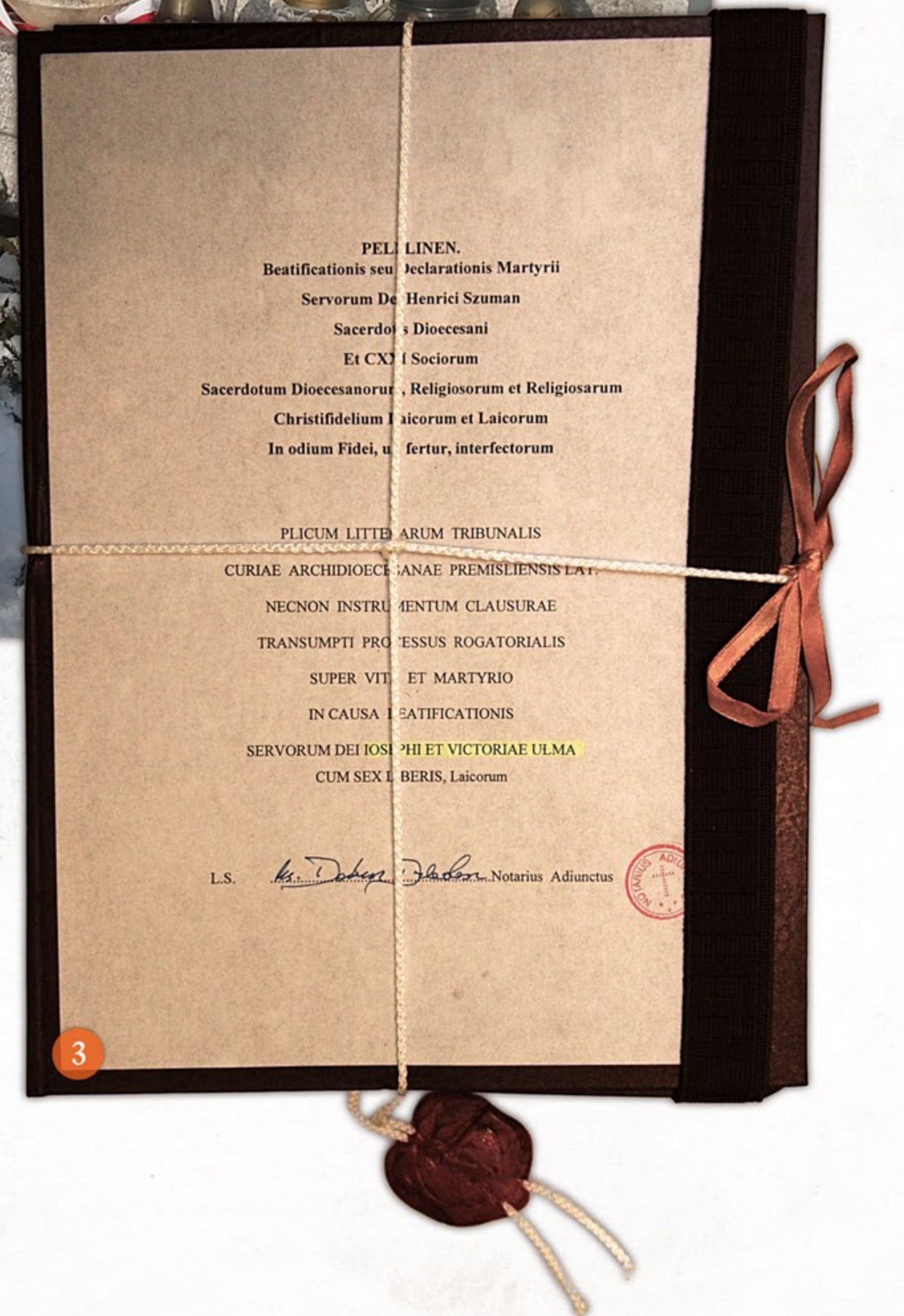
SIERVOS DE DIOS
SŁUDZY BOŻY

1 Cuadro de los Siervos de Dios de la Familia Ulma (autoría de Maria Monikowska-Tabisz)
Obraz Sług Bożych Rodziny Ulmów (autorstwa Marii Monikowskiej-Tabisz)

2 Tumba de la familia Ulma en el cementerio parroquial de Markowa
Mogiła rodziny Ulmów na cmentarzu parafialnym w Markowej

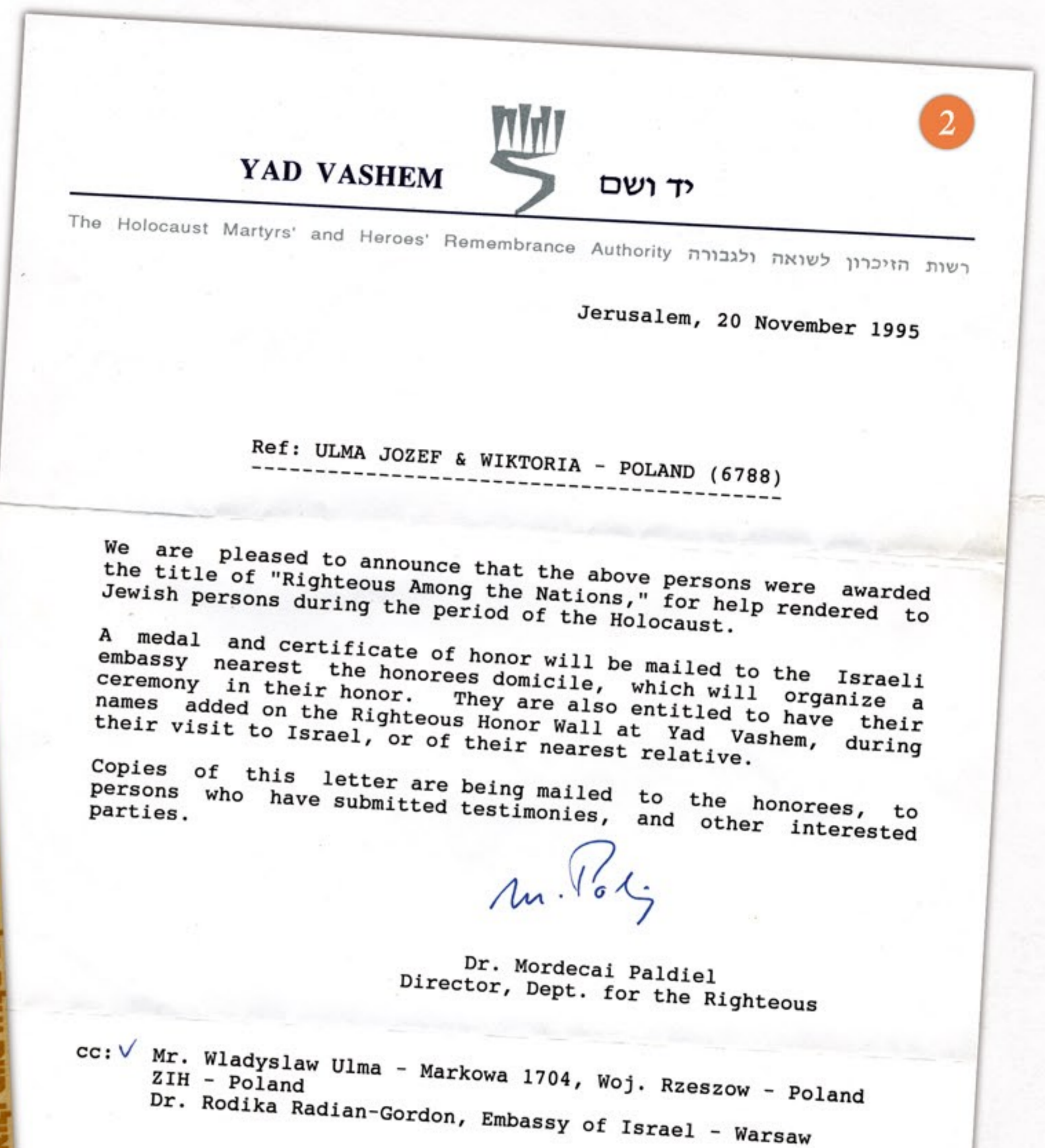

3 Documentos del proceso de beatificación de la familia Ulma
Dokumenty procesu beatyfikacyjnego rodziny Ulmów

Samaritanos
de Markowa

Samarytanie
z Markowej

JUSTOS ENTRE LAS NACIONES
SPRAWIEDLIWI WŚRÓD NARODÓW ŚWIATA

- 1 Diploma de Justos entre las Naciones para Wiktoria y Józef Ulma
Dyplom Sprawiedliwych wśród Narodów Świata dla Wiktorii i Józefa Ulmów
- 2 Documento de Yad Vashem informando a la familia que se les ha otorgado el título de Justos entre las Naciones
Pismo Yad Vashem informujące rodzinę o uhonorowaniu tytułem Sprawiedliwych wśród Narodów Świata
- 3 Medalla de los Justos entre las Naciones otorgada por Yad Vashem a Wiktoria y Józef Ulma
Medal Sprawiedliwych wśród Narodów Świata przyznany przez Yad Vashem Wiktorii i Józefowi Ulmów

Samaritanos
de Markowa

Samarytanie
z Markowej

DISCURSO DEL PRESIDENTE DE LA REPÚBLICA DE POLONIA, ANDRZEJ DUDA EN LA CEREMONIA DE INAUGURACIÓN DEL MUSEO DE LA FAMILIA ULMA DE POLACOS QUE SALVARON A JUDÍOS DURANTE LA SEGUNDA GUERRA MUNDIAL, 17 DE MARZO DE 2016

[...] ¿Por qué Józef Ulma y su esposa se comportaron así? ¿Por qué decidieron acoger a la familia Goldman bajo su techo? A Chaim, el padre de familia, un hombre de casi 80 años, comerciante de la cercana ciudad de Łańcut, a sus hijos adultos, a sus hijas y a su nieta. ¿Por qué decidieron hacer eso? ¿Se guiaron por el llamado del mando del Estado Secreto Polaco, según el cual era un deber moral de los polacos ayudar a los judíos, nuestros conciudadanos de la República de Polonia, ante el exterminio? ¿Se guiaron por el hecho de que conocían a Chaim Goldman y a toda su familia? Porque todos en esa comunidad local se conocían. ¿O se guiaron por la parábola bíblica del buen samaritano, que se encontró subrayada en la Biblia en la casa de los Ulma? No lo sabemos... Nadie sabría responder esta pregunta. [...]

[...] Este museo es muy conmovedor. Me siento sumamente agradecido y agradezco en nombre de la República de Polonia, así como de todos mis compatriotas, a los que contribuyeron a su fundación. A todos los que contribuyeron a que los Ulma, su familia y todos aquellos que ayudaron a sus compañeros, conciudadanos de origen judío, a sobrevivir durante la masacre de su nación durante la Segunda Guerra Mundial, cuando los nazis alemanes pretendían exterminarlos. Gracias por convertir este museo en un monumento para todos ellos. Se lo agradezco, porque Polonia y la justicia histórica realmente necesitaban un monumento como este. [...]

WYSTĄPIENIE PREZYDENTA RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ ANDRZEJA DUDY NA UROCZYSTOŚCI OTWARCIA MUZEUM POLAKÓW RATUJĄCYCH ŻYDÓW IM. RODZINY ULMÓW W MARKOWEJ, 17 MARCA 2016 R.

[...] Dlaczego Józef Ulma i jego żona tak się zachowali? Dlaczego zdecydowali się przyjąć pod swój dach rodzinę Goldmanów? Chaima, ojca rodziny, człowieka prawie 80-letniego, kupca z pobliskiego Łańcuta, jego dorosłych synów, jego córki, wnuczkę. Dlaczego się na to zdecydowali? Czy kierowali się apelem dowództwa Polskiego Państwa Podziemnego, że jest moralnym obowiązkiem Polaków udzielać pomocy naszym współobywatelom Żydom, współobywatelom Rzeczypospolitej, wobec zagłady? Czy kierowali się tym, że znali Chaima Goldmana i całą rodzinę? Bo przecież w tej społeczności lokalnej wszyscy się znali. Czy może kierowali się biblijną przypowieścią o miłosiernym Samarytaninie, którą znaleziono podkreśloną w Biblii w domu Ulmów? Nie wiadomo... Nikt nie zna odpowiedzi na to pytanie. [...]

[...] To niezwykle przejmujące muzeum. Jestem ogromnie wdzięczny i dziękuję w imieniu Rzeczypospolitej, w imieniu wszystkich moich rodaków tym, którzy przyczynili się do jego powstania. Tym, którzy przyczynili się do tego, że Ulmowie, ich rodzina i wszyscy ci, którzy pomagali przetrwać swoim pobratymcom, współobywatelom pochodzenia żydowskiego w czasie masakry ich narodu w okresie II wojny światowej, kiedy niemieccy nazisci przeznaczili ich do wyniszczenia. Dziękuję, że to muzeum jest ich wszystkich pomnikiem. Dziękuję, bo Polska, a także sprawiedliwość dziejowa bardzo takiego pomnika potrzebowała. [...]

BEATIFICACIÓN

El 10 de septiembre de 2023, en la aldea de Markowa, situada en la región de Podkarpacie en Polonia, tuvo lugar la beatificación de Wiktoria y Józef Ulma, asesinados por los alemanes durante la Segunda Guerra Mundial por esconder a los judíos de las familias Didner, Grünfeld y Goldman.

Los peregrinos reunidos en la misa fueron testigos de la proclamación de nuevos beatos – Wictoria y José Ulma y sus siete hijos: Stanisława, Barbara, Władysław, Franciszek, Antoni, Maria y el no nacido, cuyo parto comenzó durante la ejecución. Las reliquias de la familia Ulma presentadas durante la misa, fueron colocadas en un relicario de forma de la iglesia parroquial de Markowa y de la casa de la familia Ulma donde escondían a los judíos.

BEATYFIKACJA

10 września 2023 roku w Markowej, położonej w województwie podkarpackim, odbyła się beatyfikacja rodziny Wiktorii i Józefa Ulmów, zamordowanych przez Niemców podczas II wojny światowej za ukrywanie Żydów z rodzin: Didnerów, Grünfeldów i Goldmanów.

Zgromadzeni na mszy świętej pielgrzymi (ponad 30 tys. osób) byli świadkami ogłoszenia błogosławionymi nie tylko Wiktorii oraz Józefa, ale i siedmiorga ich dzieci: Stanisławy, Barbary, Władysława, Franciszka, Antoniego, Marii, a także Nienarodzonego, którego poród rozpoczął się podczas egzekucji. W trakcie mszy wniesione zostały relikwie rodziny Ulmów. Zostały one złożone w wyjątkowym relikwiarzu, przedstawiającym kościół parafialny w Markowej oraz dom rodzinny Ulmów, w którym ukrywali Żydów.

Samaritanos
de Markowa

Samarytanie
z Markowej

MUSEU DOS POLACOS QUE SALVARAM OS JUDEUS DURANTE A SEGUNDA GUERRA MUNDIAL, EM MARKOWA, COM O NOME DA FAMÍLIA ULMA

MUZEUM POLAKÓW RATUJĄCYCH ŻYDÓW PODCZAS II WOJNY ŚWIATOWEJ IM. RODZINY ULMÓW W MARKOWEJ

En el año 2008, la Asamblea del Voivodato de Subcarpacia expresó de forma unánime, su deseo de instituir en Markowa el Museo de los Polacos que Salvaron Judíos. Las obras fueron adelantadas por el Museo-Castillo de Łańcut, en representación del Gobierno Autónomo del Voivodato que entregó los recursos para la realización de este proyecto. El Ministerio de Cultura y Patrimonio Nacional y el Municipio de Markowa dieron también un apoyo parcial. El Museo abrió sus puertas en marzo de 2016. El proyecto de la obra fue elaborado por Nizio Design International. La forma arquitectónica minimalista tiene la intención de destacar la drasticidad de los hechos que tuvieron lugar en aquel entonces y el peligro mortal al que se exponían las personas que ayudaban a los judíos durante la ocupación alemana. En la plazoleta del museo se encuentra un monumento dedicado a las Víctimas del Holocausto y placas conmemorativas con los nombres de los polacos asesinados por ayudar a los judíos en territorio del voivodato de Subcarpacia. A su vez, en la pared monumental se pusieron placas con los nombres de los Polacos Salvadores de Judíos en la región de Subcarpacia. La moderna escenografía multimedia está escrita en tres lenguas: polaco, inglés y hebreo. En el 1916 se inauguró el Jardín de la memoria – lugar dedicado a los polacos que ayudaban a los judíos durante el Holocausto. En los carteles luminosos se ha elencado 1500 nombres de los pueblos y ciudades, donde los polacos ayudaban a los judíos perseguidos por los alemanes durante su ocupación de Polonia.

W 2008 roku Sejmik Województwa Podkarpackiego jednomyślnie wyraził wolę powołania w Markowej Muzeum Polaków Ratujących Żydów. W imieniu Samorządu Województwa, który przekazał środki na realizację tego projektu, prace prowadzone były przez Muzeum-Zamek w Łańcut. Częściowego wsparcia udzieliły także Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Gmina Markowa. Muzeum zostało otwarte w marcu 2016 roku. Jego projekt został opracowany przez Nizio Design International. Minimalistyczna formuła architektoniczna ma w zamyśle podkreślać drastyczność ówczesnych wydarzeń i śmiertelne niebezpieczeństwo grożące osobom nosącym pomoc Żydom pod okupacją niemiecką. Na placu muzealnym znajduje się pomnik poświęcony Ofiarom Holocaustu oraz tabliczki z nazwiskami Polaków zamordowanych za pomoc Żydom na terenie województwa podkarpackiego. Z kolei na monumentalnej ścianie umieszczono tabliczki z nazwiskami Polaków Ratujących Żydów na Podkarpaciu. Nowoczesna, multimedialna scenografia opisana jest w trzech językach: polskim, angielskim i hebrajskim. W 2019 r. odbyło się uroczyste otwarcie Sadu Pamięci – miejsca poświęconego Polakom ratującym Żydów podczas Holocaustu. Na szklanych podświetlanych tablicach, wymieniono blisko 1500 nazw wsi, miasteczek i miast, w których Polacy w czasach okupacji niemieckiej ratowali prześladowanych Żydów.

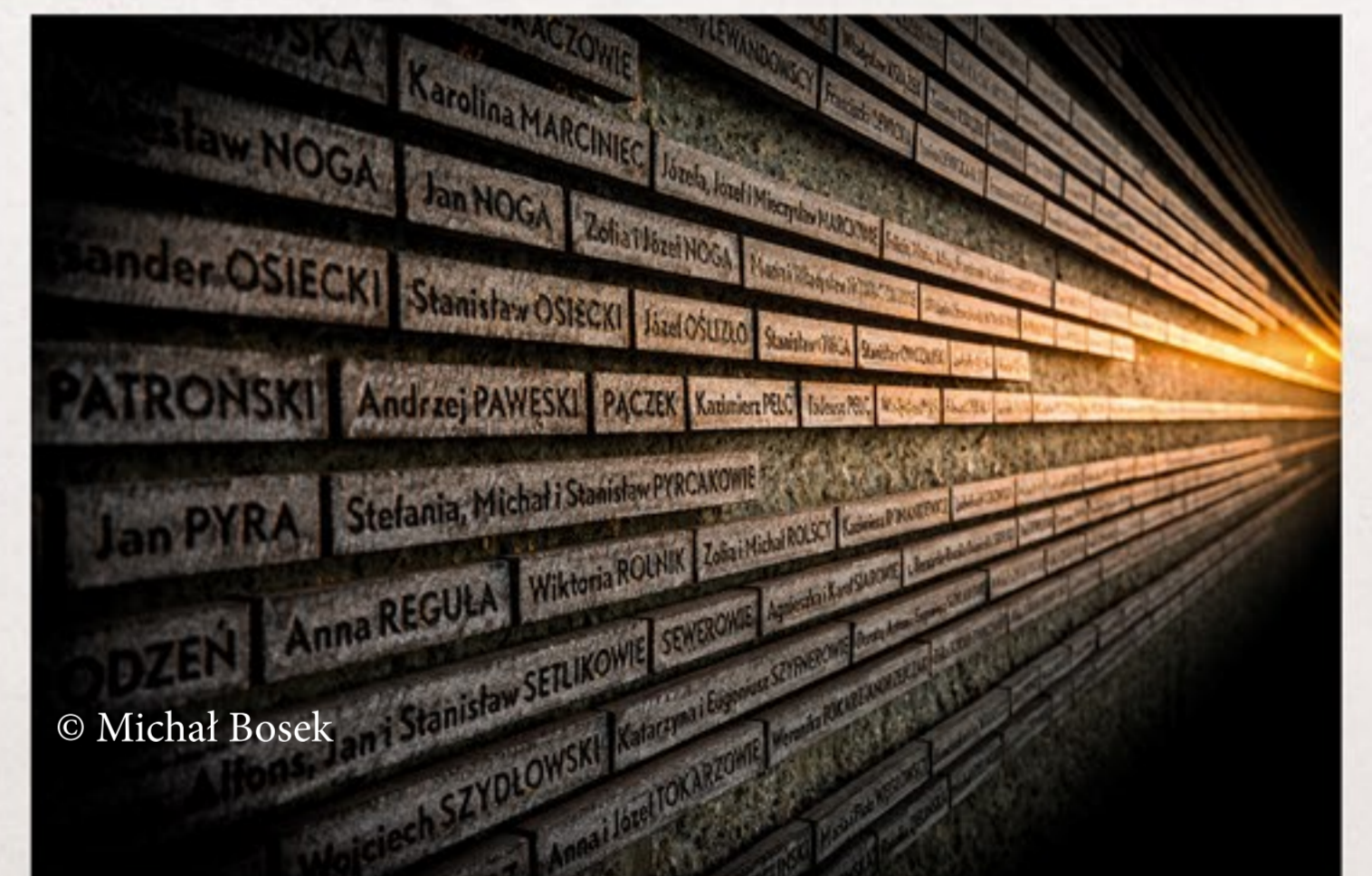
© Concept Music Art / Grzegorz Kozak

© Nizio Design International

© Sławomir Kasper

© Michał Bosek

MUZEUM POLAKÓW RATUJĄCYCH ŻYDÓW PODCZAS II WOJNY ŚWIATOWEJ IM. RODZINY ULMÓW W MARKOWEJ

Patrón Honorario de la Exposición:
Patron Honorowy Wystawy:

PRESIDENTE DEL VOIVODATO DE SUBCARPACIA
Marszałek Województwa Podkarpackiego

Organizadores:
Organizatorzy:

Voivodato de Subcarpacia
Województwo Podkarpackie

INSTITUTE OF NATIONAL REMEMBRANCE

Instituto de la Memoria Nacional – Departamento de Cracovia (si está de acuerdo)
Instytut Pamięci Narodowej – Oddział w Krakowie

Socio: Ministerio de Relaciones Exteriores
Partner: Ministerstwo Spraw Zagranicznych RP

Autor de la exposición: Dr. Mateusz Szpytma (Instituto de la Memoria Nacional)
Autor wystawy: dr Mateusz Szpytma (Instytut Pamięci Narodowej)

Diseño gráfico: Marcin Krzanicki
Opracowanie graficzne: Marcin Krzanicki

Diseño gráfico de los mapas basado en investigaciones y materiales de los Departamentos del Instituto de la Memoria Nacional en Rzeszów y Cracovia, y visualización del Museo: Nizio Design International

Opracowanie graficzne map na podstawie badań i materiałów Oddziałów Instytutu Pamięci Narodowej w Rzeszowie i Krakowie, oraz wizualizacja Muzeum: Nizio Design International

Los organizadores expresan sus agradecimientos por su apoyo, a las personas e instituciones que facilitaron el material iconográfico.

Organizatorzy wyrażają podziękowania za udzieloną pomoc osobom i instytucjom, które udostępniły materiał ikonograficzny